

food consumption, consisting of the following stages: food processing, preparation of food for cooking, the process of cooking and eating. The research is based on video files hosted on YouTube video hosting site. Food is one of the most popular topics in creating content in the digital area. The analysis allowed to identify the following structural types of culinary names: derived and non-derived; as well as 4 main semantic groups: food of plant origin, food of animal origin, cereals and flour products, beverages.

Key words: discourse, culinary discourse, culinaryisms, structure, semantics, derivatives, non-derivative words.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Залужна О., Холодюк О. Граматичні та прагмасемантичні особливості спонукальних висловлювань в англійськомовному публіцистичному дискурсі (на матеріалі заголовків статей онлайн версії The Guardian). *Лінгвістичні студії Linguistic Studies* : зб. наук. праць. Вінниця, 2020. Вип. 40. С. 101–111. DOI: <http://dx.doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.1.8>
- 2 Державецька І. О. Глютонічний дискурс: лексикографічний аспект. збірник наукових праць. Одеса : Одеський лінгвістичний вісник, 2014. С. 69–72.
- 3 Половинчак Ю. М. Кулінарно-гастрономічний дискурс соціальних медіа в процесах формування національної ідентичності. збірник наукових праць. К. : НБУ ім. В Вернадського, 2016. С. 93–99.
- 4 Олянич А. В. Когнитивная и лингвосомиотическая системы глуттонии : к разработке типологии знаков гастрономического дискурса. *Филологические науки в МГИМО : сб. науч. тр.* М. : МГИМО-Университет, 2014. № 56 (71). С. 91–111.
- 5 Ермакова Л. Р. Глуттонические прагматонимы и национальный характер: на материале русской и английской лингвокультур. Белгород : Белгородский гос. нац. Исследовательский ун-т, 2011. 236 с.
- 6 Корольов І. Р. Поняття дискурсу в сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія. *Studia Linguistica : збірник наукових праць.* К., 2012. 21 с.
- 7 Жарски В. Анализ кулинарного дискурса (методологические заметки). URL: <http://docplayer.ru/41317823-Valdemar-zharski-vroclav-polsha-analizkulinarnogo-diskursa-metodologicheskiezametki.html>

УДК 821.161.2'06Стус:81'255.4

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СТУСА

К. С. Стеценко, О. В. Білецька

Анотація. У статті здійснено огляд розвитку перекладу, встановлено особливості перекладу художніх творів, зокрема поетичних, визначено головні труднощі, які виникають при перекладі поетичних творів з української мови. У роботі проілюстровано особливості перекладу поетичної мови Василя Стуса методом порівняльного аналізу оригінальних творів із перекладами німецькою, англійською та російською мовами. Результати базуються на аналізі 24 віршів, з них 7 оригінальних творів українською мовою та 17 перекладів, з яких 4 німецькою, 2 англійською та 11 російською мовами, з точки зору спільних та відмінних рис між оригіналом та перекладами у віршових розмірах, синтаксичній, лексичній та стилістичній структурах текстів.

Ключові слова: художній переклад, поетичні твори, Василь Стус, порівняльний аналіз.

У сучасному суспільстві читання іноземної художньої літератури стає дедалі поширенішим, а тому роль правильного перекладу надзвичайно велика. Виявлення особливостей перекладу поетичних творів на прикладі поезій Василя Стуса уможливить подальше їхнє застосування в діяльності перекладачів та призведе до активної популяризації українських письменників закордоном.

Пропонована стаття присвячена дослідженню особливостей перекладу художніх творів на прикладі поезії Василя Стуса та її перекладів англійською, німецькою та російською мовами.

Загальні питання теорії перекладу досліджували Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, Я. Й. Рецкер, В. В. Коптілов. Особливості перекладу художніх творів розглянуто в працях В. Н. Комісарова, К. Чуковського, М. Гумільова, М. П. Алексєєва, В. С. Виноградова, Г. П. Кочура, Р. П. Зорівчак та ін. Творчість В. Стуса розглядали у своїх працях Д. Стус, А. Загнітко, Л. Петрова, О. Радомська, М. Вінтонів, М. Коцюбинська, В. Біляцька, А. Бондаренко та ін.

Метою цієї статті є дослідження перекладу поезії Василя Стуса англійською, німецькою та російською мовами з точки зору збереження віршового розміру, синтаксичних, лексичних та стилістичних особливостей, а також визначення особливо важких моментів при передачі його творів іноземними мовами та шляхів їхнього подолання.

Об'єктом дослідження є поезій Василя Стуса та її переклад англійською, німецькою та російською мовами.

Предмет дослідження – особливості віршового розміру, лексики, синтаксису та стилістики оригінальних творів та їхніх перекладів.

У роботі проаналізовано 7 віршів Василя Стуса, а саме «Там тиша. Тиша там. Суха і чорна...», «Цей біль – як алкоголь агоній...», «Плач, небо, плач і плач...», «Терпи, терпи – терпець тебе шліфує...», «Отак живу: як мавпа серед мавп...», «Весняний вечір. Молоді тумани...», «Летять літа. Як голуби – летять...» та 17 перекладів англійською, німецькою та російською мовами, здійснених Крістофом Бауером, Олександром Купрейченком, Альоною Агатовою, Марком Каринником, Світлоною Груздьовою, Іваном Малкіним, Ярополком Ласовським, Вадимом Друзем, Євгенієм Рибаченком та Тетяною Блантер.

Історія перекладу сягає ще античного світу. Його роль як єднальної ланки всіх народів була завжди вагомою. Із плином часу змінювався світ та відповідно ставали іншими потреби людства. Спершу переклад був ділового характеру, тобто для ведення торгівлі, а потім застосовувався для поширення релігійних книг та інших видів літератури. Проте у всі часи піднімалося питання правильності перекладу. Внаслідок зростання інтересу людства до інших культур створювалися центри перекладу. Так, наприклад, однією з перших є створена в Іспанії під керівництвом Герхарда Кремонаса школа Толедо, яка проіснувала приблизно 200 років. Тут займалися перекладом з арабської на латинську мову. На національну мову перекладали філософські, медичні, математичні трактати, праці з астрономії та астрології. Велика увага приділялась інтерпретації та коментарям до текстів. Ця школа дозволила донести до нас твори античних та арабських авторів, а також Коран [1].

Одним з найбільш поширених видів перекладу на початку XX століття був художній. На території СРСР опублікувалася в цей час велика кількість перекладеної іноземної літератури. Принципи перекладу мали багато протиріч: крім максимальної точності інколи вимагалася й обробка тексту, що було зумовлено бажанням влади видавати твори, дотримуючись потрібного їй ідеологічного напрямку. Загальноприйнятого алгоритму перекладу художніх творів не існує й до сьогодні, проте ще в XX столітті буквальні переклади намагалися застосовувати лише до релігійних, історичних та наукових праць.

Художня література відрізняється від інших типів творів своєю естетичною функцією та великою кількістю образів, які потрібно зберігати у вихідному тексті, що ставить перекладацьку діяльність нарівні з іншими видами мистецтва. Новизна та оригінальність, відмова від уподібнення твору до «законів жанру» зацікавлюють читача та привертають його увагу [2].

Слово виконує роль носія значення та задає необхідний стилістичний тон, що важливо також отримати і в цільовому тексті. Відмінність граматичних структур у мовах та особливості передачі художніх засобів складають труднощі перекладу літератури різних народів.

Часто перекладач зіштовхується також з проблемою відмінності культур оригінального та вихідного творів. Наприклад, деякі слова на позначення предметів побуту, інтер'єру, одягу можуть не мати еквіваленту, а особливості певної групи людей такі, як правила етикету, міміка та жести, очевидно виявляться незбагненими для іноземного читача, що призведе до втрати важливих деталей. Перекладач повинен враховувати ці особливості та компенсувати міжкультурну різницю [3].

Перекладач художніх творів має дотримуватися таких основних вимог:

1. Доносити до читача всі думки, виражені автором, зберігаючи нюанси та відтінки викладу та не додаючи нічого від себе;
2. Викладати думки максимально стисло;

3. Висловлюватися потрібно простою і зрозумілою мовою, без складних і двозначних висловлень;

4. Переклад має відповідати нормам літературної мови. Кожна фраза мусить звучати влучно і природно, без жодних натяків на синтаксичні конструкції оригінального тексту [4].

Переклад поезії, яка є невід'ємною ланкою художніх творів, вимагає більшого таланту. У поетичних творах важливу роль відіграє форма вірша та звучання кожного слова. Головною ціллю також є легкість та природність сприйняття перекладеного вірша. Саме тому перекладач повинен бути творчим, мати глибокі знання про особливості життя людей, описаних в оригіналі, а також досконало володіти іноземною та рідною мовами.

Порівнюючи оригінальні вірші В. Стуса з їхніми перекладами, можна визначити, що кожен перекладач перед початком роботи ставить для себе за мету: зберегти сенс чи ритм вірша. Наприклад, К. Бауер та Я. Ласовський тяжіють до передачі сенсового навантаження кожного слова, а переклад І. Малкіна можна вважати вільним. У деяких віршах на розсуд перекладача змінено кількість строф. Яскравим прикладом цього є переклад І. Малкіна вірша «Терпи, терпи – терпець тебе шліфує...», де автор замінює дванадцять рядків на вісім і при цьому створює двострофний вірш. Можна також прослідкувати, що більшість перекладів російською мовою зберігають мелодику та синтаксичні особливості. Це можна пояснити тим, що російська мова найбільш наближена до норм української. Так, при порівнянні вірша «Там тиша. Тиша там. Суха і чорна...» та його перекладом у виконанні О. Купрейченка, простежується, що будова вірша залишається такою ж, як в оригіналі, тобто це також п'ятистопний ямб з кільцевим та суміжним римуванням виду АББА ВГГВ ДЕЕД ЖЖ, напр.:

Там тиша. Тиша там. Суха і чорна і крешуть кола сиві голуби. Тож як не вдатися до ворожби, як ніч по горло мороком огорне?	Молчанье там, тишь чёрная, сухая, бьют в небе крылья сизых голубей. И как минуть тут колдовских затей, коль давит ночь, под горло подступая?
---	---

Що стосується англійської та німецької мов, то здебільшого автори намагаються передати сенс рядків. Внаслідок цього розмір та рима не відповідають тим, які застосовує В. Стус при написанні оригіналу. Тому, розглядаючи цей самий вірш, але в німецькому варіанті К. Бауера, можна побачити, що навіть візуально переклад здається більшим, ніж оригінал:

Dort ist Stille. Stille ist dort. Trocken und schwarz.
Und Funken sprühen, wo graue Tauben Kreise drehen.
Wie sollte einem da nicht vor Prophezeiungen grauen,
wenn einem Nacht und Dunkel bis zum Halse stehen?

Варто зазначити, що задля дотримання ритму перекладачі замінюють частини мови. Наприклад, у вірші «Там тиша. Тиша там. Суха і чорна» А. Агатова використовує прислівники замість іменників та прикметників: рос. 'Там тихо. Тихо там. Черно и сухо'. У вірші «Терпи, терпи – терпець тебе шліфує...» В. Стус використовує поєднання прислівника та іменника *допоки скону*, яке має два варіанти перекладу: прийменник та іменник, як у перекладі С. Груздьової рос. 'до страха тлена', або прислівник та дієслово як у А. Агатової рос. 'пока живой ты'. Я. Ласовський у вірші «Отак живу: як мавпа серед мавп...» подає дієприкметник замість іменника: як *їхній раб* – англ. 'Enslaved by them'. Автори застосовують свої слова, як, наприклад, у вірші «Там тиша. Тиша там. Суха і чорна» О. Купрейченко додає до рядка В. Стуса *то все – твої страхи, страхи, страхи* рос. 'в ночи' – 'всё это страх, твой страх, твой страх в ночи', а у вірші «Весняний вечір. Молоді тумани...» речення *Пробач мене – я так тебе любив* у російському варіанті Т. Блантер набуває вигляду: рос. 'Прости меня – и я любил, искал'. Інколи застосовується інша форма слова, як у вірші «Там тиша. Тиша там. Суха і чорна» виникає в О. Купрейченка рос. 'подобье диаманта' замість рос. 'подобие диаманта'.

Для досягнення адекватності перекладу автори також не забувають про норми мови. Оскільки в німецькій мові кожне речення повинно мати підмет та присудок, у перекладі

часто змінюється синтаксична структура речення, і як наслідок ідентичність синтаксичної структури віршів порушується: *Там тиша* – нім. ‘Dort ist Stille’, *Тиша там* – нім. ‘Stille ist dort’, *то все – твої страхи...* – нім. ‘Nur deine Ängste sind’s...’, проте інколи задля збереження ритму вірша перекладач нехтує цими правилами, наприклад, у вірші «Цей біль – як алкоголь агоній...» К. Бауер відмовляється від присудка у реченні: *що є – ти* – нім. ‘was du’.

Лексика В. Стуса містить багато поетичних, урочистих та застарілих слів, стиль яких часто не зберігається іноземними мовами. Його вірші збагачені також неологізмами: «усепокора», «смолокрилий», «прогіршний», «метляння» та «капотіння», які перекладачі здебільшого відтворюють за допомогою методу калькування. При перекладі автори часто змінюють забарвлення слова, його значення. Так, у віршах А. Агатової зустрічається найбільша кількість розмовної лексики, яка в оригіналі відсутня, або навпаки належить до високого та книжкового стилів. Варто наголосити, що проблемним моментом при перекладі «Там тиша. Тиша там. Суха і чорна...» стає багатозначність слова *свічадо*. У контексті цього вірша – це «підсвічник», проте К. Бауер та А. Агатова розуміють це як «дзеркало»: нім. ‘Der Spiegel schläft’, рос. ‘Уснуло зеркало’.

Вірші В. Стуса насичені стилістичними засобами. Поет часто використовує персоніфікацію, яку можна прослідкувати і в перекладах: *ніч...огорне* – нім. ‘Nacht und Dunkel...stehen’, рос. ‘давит ночь’, рос. ‘ночь...окутает’, *свічадо спить* – нім. ‘Der Spiegel schläft’, рос. ‘Светильник спит’, рос. ‘Уснуло зеркало’, *спить свіча* – нім. ‘schlafen Kerzen’, рос. ‘Свеча...оплыла’, рос. ‘Уснула...свеча’, *запонав мене... дроз* – англ. ‘shiver buried you alive’, рос. ‘меня объяла дрожь’, *Сьогодні – згибло* – англ. ‘Today has been reduced to naught’, рос. ‘Теперьешнее – сгибло.’.

Характерними для творчості В. Стуса також є повтори. У деяких випадках, з огляду на ритмічність вірша перекладачі відмовляються від цього засобу та використовують синонім: *як їхній раб, як раб, як нищий раб* – нім. ‘bin ihr Sklave, Sklave, niedrigster Knecht’, англ. ‘Enslaved by them: a slave, the meanest slave’. Особливий вид повтору – цикл – лише у рядках *Терпи, терпи – терпець тебе шлифує, / сталить твій дух, отож терпи, терпи* відтворений А. Агатовою – рос. ‘Терпи, терпи – терпещ тебя ваяет, / Дух закаляет, так терпи, терпи.’ та С. Груздьовою – рос. ‘Терпи, терпи – терпение шлифует, / дух укрепляет, ты терпи, терпи.’, у решті випадків цей троп не зустрічається при перекладі.

Не можна не згадати про епітети. Так, у вірші «Цей біль – як алкоголь агоній...» використовується епітет *на сивій голові своїй*, який майстерно відображений у мовах перекладу – нім. ‘auf deinem weißen Haupt’, рос. ‘по голове седой своей’. Тут можна простежити, що у перекладі К. Бауера з’являється літературний варіант до слова *голови* – нім. ‘Haupt’, та з огляду на німецькі реалії використовується еквівалентний в цьому контексті прикметник нім. ‘weisen’ на позначення слова *сивий*. У вірші «Плач, небо, плач і плач...» є епітети на кшталт *невтримне море, тонкоголосих вод, холодний...смертельний дроз, з потьмарених небес, ясна вода, та смолокрила хмаро*, які також збережені при перекладі: в А. Агатової – рос. ‘яростное море’, ‘тонкоголосых вод’, ‘с безрадостных небес’, у М. Каринника – англ. ‘the unabated sea’, ‘thin-voiced waters’, ‘darkened skies’.

Отже, підсумовуючи все вищезгадане, можна стверджувати, що переклад поетичних творів – мистецтво, адже потрібно враховувати одночасно кілька факторів. Кожен перекладач, орієнтуючись на поставлену перед собою ціль, прагне зберегти всі тонкощі поезії В. Стуса. Проведений у цій статті порівняльний аналіз оригінальних та перекладених творів уможливив встановлення особливостей перекладу з української на німецьку, англійську та російську мови. Отримані результати порівняння можуть надалі бути застосованими у сфері перекладознавства.

Анотація. В статті представлений обзор развития перевода, установлено особенности перевода художественных произведений, в том числе поэтических, определены основные проблемы, возникающие при переводе поэтических произведений с украинского языка. В работе проиллюстрировано особенности перевода поэтического языка Василия Стуса методом сравнительного анализа оригинальных произведений с переводами на немецком, английском и русском языках. Результаты основаны на анализе 24 стихотворений,

из них 7 оригинальных произведений на украинском языке и 17 переводов – 4 на немецкий, 2 на английский и 11 на русский языки, с точки зрения общих и отличительных черт между оригиналом и переводами в стихотворных размерах, синтаксической, лексической и стилистической структурах текстов.

Ключевые слова: художественный перевод, поэтические произведения, Василий Стус, сравнительный анализ.

Abstract. This study reviews the development of translation, establishes the peculiarities of translation of belles-lettres, including poetry, identifies the main difficulties that arise when translating from Ukrainian. The work illustrates the peculiarities of the translation of the poetic language of Vasyl Stus by the method of comparative analysis of original works with translations into German, English and Russian. The results are based on the analysis of 24 poems, including 7 in Ukrainian, 4 in German, 2 in English and 11 in Russian, in terms of common and distinctive features between the original and translations in verse size, syntactic, lexical and stylistic structures of texts.

Key words: literary translation, poetry, Vasyl Stus, comparative analysis.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Туришева О. О. Історія перекладу. Частина I : Конспект лекцій для студентів факультету лінгвістики напряму підготовки 6.020303 «Філологія». К. : НТУУ «КПІ», 2015. 48 с.
2. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. Літературознавчі студії. 2015. Вип. 1(1). С. 228–235.
3. Іваненко К. В. Специфіка перекладу художнього тексту. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 2011. Вип. 22. С. 116–120.
4. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. Перекладацькі інновації: матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Суми, 12–13 березня 2015 р.). Суми : СумДУ, 2015. С. 141–143.

УДК 454.34

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

О. В. Стовбун, Н. В. Прямухіна

Анотація. У статті розглядаються питання забезпечення національної безпеки в процесі реалізації державної політики України. Розглянуто основоположні принципи державної політики в галузі національної безпеки. Визначено причини наявності протиріч взаємодії органів державної влади у сфері забезпечення національної безпеки.

Ефективна взаємодія органів державної влади у сфері забезпечення національної безпеки потребує вдосконалення правового та організаційного забезпечення, а також формування міждержавних цільових програм у галузі міжнародної інформаційної безпеки, в реалізації яких бере участь Україна. Вказується на необхідність розвитку відносин з США, Великобританією, Канадою, Німеччиною, Францією, іншими країнами, а також міжнародними організаціями з метою забезпечення міжнародної безпеки.

Автор робить висновок про необхідність глибокої перебудови системи забезпечення воєнної безпеки України, яка має ґрунтуватися на удосконаленні законодавчої бази України і практичної діяльності органів державної влади.

Ключові слова: національна безпека, державна політика, проблеми сучасності, пріоритети, зовнішня політика, дипломатія.

Постановка проблеми. Політику національної безпеки будь-якої нації можна охарактеризувати як інтеграцію її військової, зовнішньої і внутрішньої політики з метою координації її політичного, економічного, психо-соціального і військового потенціалів для забезпечення від реальних або потенційних зовнішніх або внутрішніх супротивників досягнення і збереження її основних національних цілей.

Питання про функції держави є одним з найважливіших не тільки в теорії права і держави, теорії державного управління, але в галузевих юридичних науках, і перш за все, в адміністративному праві.